

analyzes of the artist's creative works in general and in the context of abstract. Beautiful collage - original compositional form founded by O. Schigolev. Served detailed analysis of the most striking works of the artist, such as "Guardian Angel", "Equilibrium," "Landscape with a dinosaur," as well as abstract series paintings: "Without rules and names", "Hats", "Gemini", etc.. There is something in his paintings originally Slavic, close and understandable to all of us. That is why his paintings attract and dwell relevant in today's world, where it is very difficult to be original.

Key words: Ukrainian contemporary art, abstract art, abstract expressionism.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д-р філософ. наук, проф. Федь І. А.

УДК 73.04

А. М. Закорецька

МОНУМЕНТАЛЬНА ЛЕНІНІАНА НА ПЛОЩІ РЕВОЛЮЦІЇ МІСТА ЛУГАНСЬКА

У радянські часи ленініані приділялася велика увага. Монументи із зображенням вождя стали інструментом ідеологічного впливу, пропаганди та виховання. Зазвичай такі пам'ятники встановлювалися на головних площах або центральних вулицях радянських міст. Не виключенням стало і місто Луганськ (Ворошиловград). Після розпаду СРСР у багатьох містах пам'ятники Леніну були демонтовані. Однак у Луганську вони уникнули такої долі і залишилися недоторканими.

Площа Революції – одна з найстаріших площ Луганська. До 1922 року називалася Успенською. У п'ятирічний ювілей жовтневого перевороту вона стала називатися площею Революції [1, с. 123; 2]. І в наші дні ми не уявляємо цю площу без її головної домінанти - пам'ятника Леніну. Мало хто знає, але на цьому місці у різні періоди історії були встановлені і змінювали один одного чотири різні скульптурні зображення вождя світового пролетаріату. У пресі і деяких популярних виданнях розкривалася історія луганського скульптурного феномена [3, с. 11; 4, с. 72-75; 5, с. 48-49]. Досить докладно ця історія була описана в статті С. Остапенко та О. Єрошкіна «Четыре памятника Ленину на площади Революции» [3, с. 11]. Багато уваги приділив історії одного з прижиттєвих бюстів Леніну С. Жданов у своїй книзі «Верность традициям» [4, с. 72-75].

Проте останнім часом з'явилися нові відомості про луганську ленініану, що підтверджують не тільки вже відомі історичні факти, але й

розкривають особливості художньої постановки задачі в контексті ідеї монументальної пропаганди.

Як пише О. С. Комарова: «Іконографія образу Леніна мала певну еволюцію. На першому етапі (1920-і рр.. - Прим. авт.) ставилося завдання увічнення образу «живого Леніна», такого, яким його знали багато сучасники. З кінця 20-х до середини 40-х рр.. (Прим. авт.) пануючим в пам'ятниках було трактування: «Ленін-вождь», зародження якого було пов'язане з пам'ятником Леніну біля Фінляндського вокзалу. Вираз призиву, агітаційного впливу на маси змінилося в наступні роки (кінець 1940-х - 1970-і рр.. - Прим. авт.) характерною стверджуючою інтонацією: образ Леніна став трактуватися як символ радянської епохи» [7, с. 134]. Концепція Комарової, з невеликими тимчасовими зміщеннями, добре укладається в еволюцію луганської ленініани.

Ідея створення прижиттєвого пам'ятника В. І. Леніну виникла у робітників Луганська в квітні-травні 1922 року. З харківської столиці в Луганськ була привезена зменшена копія скульптури В. І. Ульянова-Леніна. Модель в натуральну величину зробив модельник паровозобудівного заводу І. П. Борунов [3, с. 11]. Відливання бюста вироблялося досвідченими ливарниками заводу на чолі з майстром мідноливарного цеху Г. І. Штольцером і зайняло два дні (докладніше див. [3, с. 11; 4, с. 72-75]). Бюст був підписаний: «Луганский государственный паровозостроительный завод, 1922 г.». Крім того, на ньому був вибитий пунктиром напис: «Обраб. И. Борунов» та ініціали формувальників Г.С. Кіцієва і П. Ф. Івоніна [3, с. 11].

У травні 1922 року бюст Леніна був встановлений на дерев'яному постаменті в Саду імені Леніна у другій прохідній заводу. У січні 1924 року, в день кончини Леніна, бюст вождя був перенесений на площу Революції, де простояв до 1932 року [3, с. 11]. Збереглися унікальні кадри кіноплівки, що відобразили цей бюст на площі Революції в м. Луганську. У 1932 році бюст Леніна передали Ворошиловградському міськкому КП(б) України і розмістили в будівлі міськкому на Пушкінській вулиці [3, с. 11].

Під час окупації бюст був вивезений з приміщення Комуністичної партії м. Ворошиловграда за ініціативою 7-ї чентурії (тобто сотні) національної дорожньої міліції 22 липня 1942 року в Італію [4, с. 74].

Через 27 років, луганський бюст був знайдений у фондах Римської національної галереї сучасного мистецтва. Італійський уряд передав його радянському народові, і цей бюст деякий час стояв на території посольства СРСР в Римі. «У дні святкування 100-річчя з дня народження В. І. Леніна (22 квітня 1970 року. - Прим. авт.) Скульптура була передана радянським посольством у Римі муніципалітету невеликого італійського містечка Кавріаго» [4, с. 73-74]. На пам'ятнику напис: «Союз Советских Социалистических Республик – жителям Кавриаго. 1970 г.» [3, с. 11]. У 1920-му році муніципалітет цього містечка обрав В. І. Леніна своїм почесним мером. Точна бронзова копія погруддя встановлена на

центральної площі цього італійського містечка, що за півгодини їзди від Парми. «Справжній бронзовий бюст В. І. Леніна, який є історичною реліквією, знаходиться в повній цілості в приміщенні секції Італійської комуністичної партії міста Кавріаго» [4, с. 74].

Питання про створення пам'ятника Леніну президією Луганського виконкому піднімалося неодноразово. У січні 1930 року міськвиконком приймає рішення «...Побудувати в місті Луганську... пам'ятник В. І. Леніну...» [8, с. 271; 9, арк.1]. Після довгого пошуку виконавців Луганський міськвиконком доручає виготовлення проекту пам'ятника скульптурної секції суспільства московських художників (ОМХ). Орієнтовна вартість становила 80 тис. рублів. Встановлено термін подання проекту і моделі - 01. 09.1930 р. [8, с. 272; 10, л.17].

16 жовтня 1930 проект пам'ятника був виготовлений. Через п'ять днів-21 жовтня того ж року відбувся розгляд цього проекту. Комісія одногосно схвалила проект пам'ятника В. І. Леніну скульптора Б. Д. Корольова [8, с. 272; 11, л.20].

У своїй статті «Мои монументальные работы» Борис Корольов розповідає про власні творчі принципи і описує особливості створення пам'ятника Леніну в Луганську. Він, зокрема, пише: «...я всегда остро ощущал ненормальность отрыва скульптуры от архитектуры и в своей работе стремился избежать последствий этой изоляции всех видов искусства путем широкого развития архитектурных частей в проектируемых и выполняемых мной монументальных заданиях...

Те же задачи я ставил перед собой и при работе над памятником Ленину в Луганске (1932), который усложнен прикомпановкой трибуны...

Размеры, движение и форма скульптуры, ее сюжет получают наглядное выражение в объемных построениях архитектурного макета. Пользуясь этим живым методом проверки взаимосвязи скульптуры и архитектуры, я стремлюсь практически найти пути синтезирования обоих искусств.»[13, с. 126-127].

20 травня 1932 спеціальна комісія Комунальній з будівництва пам'ятника приймає наступне рішення: «У зв'язку з напруженістю бюджету та відсутністю спеціальних асигнувань по кошторису 1932 року на будівництво пам'ятників, погодиться на збудування одного пам'ятника тов. Леніну, фігура якого вже прибула до Луганська, за рахунок кошторису Комунальній.»[8, с. 274; 12, л. 139].

Пам'ятник був встановлений в 1932 році. На відкритті пам'ятника, що відбувся в 15-ту річницю Жовтня, був присутній і сам автор – скульптор Б. Корольов, який зняв з пам'ятника червоне покривало [3, с 11].

Новий пам'ятник став ідейною і архітектурно-пластичною домінантою площі і вдало вписався в інтер'єр старого міста. Скульптура в повний зріст встановлена на бетонному постаменті, верхня частина якого має прямокутну форму, до основи постаменту примикають куби,

до одного з яких з лицьового боку веде чотириступінчастий підйом до трибуни.

Монумент встановлено на підвищеному майданчику, з правого та тильного боків до нього ведуть трьохступінчасті сходи. Скульпторів вдалося передати характерний ленінський жест, стрімкість і рухливість фігури. Ліва рука спирається на трибуну, права відведена убік. На постаменті – меморіальна чавунна дошка з написом: «Луганські робітники – проводирю світового пролетаріату». На барельєфах зображені найважливіші моменти з життя вождя: Ленін на броньовику біля Фінляндського вокзалу виголошує промову, Ленін в шалаші в Розливі, Ленін у Смольному проголошує Радянську владу. І, нарешті, – Мавзолей В. І. Леніна і роки життя: 1870-1924 [3, с. 11]. Збереглися кадри кінохроніки, що відобразили цей пам'ятник з величезним червоним прапором, який майорить за ним, та фотографія площі Революції 1940 року, на якій добре видно цей монумент.

Під час окупації пам'ятник зник. Нещодавно знайдено унікальне італійське видання – Attilio Scolari. «Dalla Russia noi siamo tornati» (ми повернулися з Росії) [14, с. 90]. Італійський військовий кореспондент Аттіліо Сcolari під час Другої світової війни пройшов весь шлях з італійською армією від Італії до Росії і назад. Через 67 років він опублікував свої спогади і фотографії про цей похід. Побував він і у Ворошиловграді. На сторінці 90 цієї книги ми бачимо два унікальних знімки пам'ятника Леніну на площі Революції. Перший, мабуть, останній знімок цього монумента, датований 26 липня 1942 на другому знімку, датований 25 грудні 1942 р., пам'ятника Леніну вже немає на п'єдесталі. Таким чином, визначилися часові рамки зникнення пам'ятника Леніну скульптора Б. Корольова у Ворошиловграді: з 26 липня по 25 грудня 1942 р. на знімку видно, що разом з пам'ятником зникли і унікальні барельєфи, що прикрашають його п'єдестал. Від старого пам'ятника залишився тільки постамент та барельєф на його правій стороні «Мавзолей В. І. Леніна» Цей же пустий постамент можна побачити на фотографії параду радянських військ у визволеному Ворошиловграді 14 лютого 1943р.. У той же день на цьому постаменті «воїнами 279-ї стрілецької дивізії був встановлений Червоний Прапор на честь звільненого Ворошиловграда» [3, с. 11].

У 1943 році на старому постаменті було встановлено бюст Леніна. Про цей бюст мало відомо. У паспорті пам'ятника, в розділі історичних даних про об'єкт, дізнаємося, що 17 березня 1943 року на постаменті був встановлений бюст В. І. Леніна, зроблений скульпторами Мухінін В. І. та Федченко В. Х. [15] Відомо, що він стояв на цьому місці по квітень 1944 року. Збереглося кілька зображень цього бюста. На кадрах документальної кінохроніки 1943 видно, що післявоєнний бюст Леніна суттєво відрізнявся від його попередника 1922 року. Нема повороту голови, збільшена грудна частина і сильно обрізані плечі. На фотографії з колекції Луганського обласного краєзнавчого музею зафіксований мітинг

на похоронах (перепохованні) І. М. Яковенко на площі Революції в 1944 році. На ньому добре видно, як здіймається над мітингуючими бюст Леніна.

1 травня 1944 бюст В. І. Леніна був замінений на скульптуру. Її авторами були скульптори Мухін В. І., Федченко В. Х., Агібалов В. І., Чумак І. М. Скульптори зобразили Леніна в момент виступу, правою рукою він спирається на трибуну, у лівій тримає записну книжку. Постамент був облицьований сірим гранітом. На його лицьовій стороні накладними буквами зроблений напис «Ленін». Були відтворені і барельєфи. Автори барельєфів: «В. І. Ленін проголошує радянську владу» (скульптор Мізін Б. В.), «Ленін у Розливі» (скульптор Мухін В.І.), «Приїзд Леніна в Петроград і його виступ біля Фінляндського вокзалу» (скульптор Федченко В. Х.) .

Скульптура Леніна відливалася на заводі «Монументскульптура» в Ленінграді, барельєфи – на Ворошиловградському паровозобудівному заводі імені Жовтневої революції [16].

В особистій колекції Т. Л. Журавльової збереглася фотоплівка, яка зафіксувала цей пам'ятник і деякі його барельєфи.

З появою пам'ятника Леніну, це місце стало головним місцем проведення загальноміських мітингів і демонстрацій.

На превеликий жаль, в період перебудови з постаменту пам'ятника пропали дошки-барельєфи. У 2009 році постамент був реконструйований. З його стін зникли ніші, відведені під барельєфи, щоб у майбутніх поколіннях вже не було спокуси ні відновлювати ці бронзові дошки, ні, тим більше, їх зривати.

В даний час пам'ятник Леніну прикрашає одну з найстаріших площ міста - площу Революції.

Історія луганської монументальної ленініани підтверджує той факт, що образ вождя в 1920-1950-ті роки був головним в монументальному мистецтві міста. Домінуюча роль цих монументів в організації міського середовища була, перш за все, ідеологічна і політична. Однак вони виконували й важливу містобудівну функцію, оскільки перебували на знаковому, центральному для того часу, міському просторі.

Таким чином, політико-масова скульптурна ленініани стала важливою складовою радянського монументального мистецтва. «План монументальної пропаганди змінив ставлення до монументальних пам'ятників, які розглядалися не стільки як твори мистецтва, скільки як засіб формування масової свідомості» [6, с. 284-285].

У період 1920-1950-х років в залежності від соціальних потреб змінювався і тематичний образ монументів, що зображують вождя. Все це негайно відбивалося і в змінах у відношенні до монументальної ленініани соціуму в різні періоди часу - від загального поклоніння до повної байдужості.

Список використаної літератури

- 1. Башкина В. Я.** Привет из Луганска. История Луганска на почтовых открытках и фотографиях / В. Я. Башкина, А. И. Поболелов, Ю. С. Сумишин. Луганск: издательство «Максим», 2007. 128с. **2. Список улиц** — переименование 1922 г. [Электронный ресурс] / Режим доступа к статье: <http://mykrau.ucoz.ru/publ/13-1-0-3> **3. Остапенко С.,** Ерощкина Е. Четыре Ленина на площади Революции // Жизнь Луганска, 2010. – №16(1034). – С.11. **4. Жданов Г. В.** Верность традициям: Очерк истории Ворошиловградского ордена Ленина и ордена Октябрьской революции тепловозостроительного завода им. Октябрьской революции. – М. : Мысль, 1981. — 200 с, ил., 12 л. ил. — С. 72-75. **5. Жданов Г. В.** Первый бюст В. И. Ленину. Первый прижизненный памятник вождю мирового пролетариата в Луганске. Весь Луганск в кармане. Путеводитель 1912–2012. / [А. В. Закорецкий, М. В. Ширяев, О. А. Дибас, А. А. Николаенко, Ю. В. Ляшун и др.]. – Луганск: Издательство «Максим», 2013. – 304 с., ил. – С. 48-49. **6. Комарова О. С.** Политико-массовая скульптура вождей советской власти в контексте ленинского плана монументальной пропаганды. Актуальные вопросы истории Сибири. Пятое научные чтения памяти профессора А. П. Бородавкина: Сборник научных трудов / Под ред. В. А. Скубневского и Ю. М. Гончарова. Барнаул: «Аз Бука», 2005. – 287 с. **7. Воронов Н. В.** Советская монументальная скульптура. 1960–1980. – М., 1984. – С. 134. **8. Город,** ставший судьбой: сборник / под общ. ред. Т. А. Шеремет / [Т. А. Шеремет, А. В. Закорецкий, Н. И. Селезнева, А. Н. Кравченко]. –Луганск: Полиграфический центр «Максим», 2012 — 576 с. ил. **9. ГАЛО.** Фонд Р-693, оп. 1, д. 48, л. 1. **10. Там же,** д. 48, л. 17. **11. Там же,** ф. П-7118, оп. 1, д. 214, л. 20. **12. Там же,** Ф. Р-693, оп. 1, д. 208, л. 139. **13. Королев Б.** Мои монументальные работы. В сб. Вопросы синтеза искусств. Материалы первого творческого совещания архитекторов, скульпторов и живописцев. М.: ОГИЗ — ИЗОГИЗ. — 1936. — С. 123-127. **14. Attilio Scolari.** dalla Russia noi siamo tornati. — Finito di Stampare, maggio 2000. — С. 90. **15. Памятники** будут восстановлены. // Ворошиловградская правда. — 11.03.1943. **16. Установлен** памятник Ленину. // Ворошиловградская правда. — 04.05.1944. **17. Лисицин В.** Любовь безграничная.// Ворошиловградская правда. — 16.03.1980.

Закорецька А. М. Монументальна ленініана на площі Революції міста Луганська

У період з 1920-х по 1950-ті роки в місті Луганську, в залежності від соціальних потреб, змінювався тематичний образ монументів, що зображують вождя жовтневої революції В.І. Леніна. Все це негайно відбивалося і в змінах у відношенні до монументальної ленініани соціуму в різні періоди часу - від загального поклоніння до повної байдужості.

Ключові слова: пам'ятник Леніну, монументальне мистецтво, скульптура, лєнініана, площа Революції, місто Луганськ.

Закорецкая А. Н. Монументальная лєнініана на площади Революции города Луганска

В период с 1920-х по 1950-е годы в городе Луганске, в зависимости от социальных потребностей, менялся тематический образ монументов, изображающих вождя октябрьской революции В.И. Ленина. Все это незамедлительно отражалось и в изменениях в отношении к монументальной лєнініане социума в различные периоды времени — от всеобщего поклонения до полного равнодушия.

Ключевые слова: памятник Ленину, монументальное искусство, скульптура, лєнініана, площадь Революции, город Луганск.

Zakoretskaya A. M. Monumental Leniniana in Revolution Square the City of Luhansk

Statues of Lenin have become an integral part of the Soviet tradition of monumental art. Monuments depicting the leader in the Soviet Union were a tool of ideological influence and propaganda. Typically, these monuments were installed in the main squares and main streets of Soviet cities. Lenin monument in Luhansk was built in Revolution Square. In many cities, monuments to Lenin were dismantled after the Soviet collapse. However, in Lugansk they avoid this fate and remain intact. Few people know that the four different sculptures of Lenin stood at the Revolution Square in Lugansk, from 1920 to 1950 years. The first bust of Lenin been installed on the square in 1922. Ivan Borunov from Luhansk made this the bust. The second monument to Lenin was erected in 1932 in place of the bust. Design of the monument to Lenin fulfilled sculptor Korolev. During the occupation in 1942 the monument disappeared. In 1943, a new bust of Lenin was installed on the old pedestal. Authors were sculptors Mukhin and Fedchenko. We know that he was on this place until April 1944. May 1, 1944 the bust of Lenin's was replaced by a statue. The authors of the monument were sculptors Mukhin, Fedchenko Agibalov, Chumak. With the advent of statue of Lenin, this place has become the main venue for the city-wide rallies and demonstrations. The dominant role of these monuments in the organization of the urban environment has been, above all, the ideological and political. However, they performed and the important function of urban planning.

Keywords: Lenin monument, monumental art sculptures, Leniniana, Revolution Square, the city of Luhansk

Стаття надійшла до редакції 14.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – канд. пед. наук, доц. Цой І. М.